

XUSUSIY TADBIRKORLIKNING JAMIYATDAGI O'RNI

Guliston davlat pedagogika instituti

Pedagogika va psixologiya kafedrası o'qituvchisi

Berdiqulova Mahbuba Erkinjon qizi

Tillarni o'qitish fakulteti talabasi

Toxirova Nodira Farhod qizi

toxirovanodira75@gmail.com

ANNOTATSIYA: *Ushbu maqolada xususiy tadbirkorlikning jamiyatdagi o'rni va ahamiyati keng yoritilgan. Xususan, xususiy sektorning iqtisodiy rivojlanishdagi roli, yangi ish o'rinlari yaratishdagi hissasi hamda aholining daromad manbalarini kengaytirishdagi ta'siri tahlil qilingan. Maqolada kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatining turli sohalarda rivojlanishi, ularning bozor iqtisodiyotini shakllantirishdagi ahamiyati misollar asosida ko'rib chiqilgan.*

Kalit so'zlar: *xususiy tadbirkorlik, kichik biznes, bozor iqtisodiyoti, iqtisodiy rivojlanish, bandlik, daromad, raqobat, innovatsiya.*

АННОТАЦИЯ: *В данной статье широко освещены роль и значение частного предпринимательства в обществе. В частности, проанализированы роль частного сектора в экономическом развитии, его вклад в создание новых рабочих мест, а также влияние на расширение источников доходов населения. В статье на примерах рассмотрено развитие малого бизнеса и частного предпринимательства в различных сферах, а также их значение в формировании рыночной экономики.*

Ключевые слова: *частное предпринимательство, малый бизнес, рыночная экономика, экономическое развитие, занятость, доход, конкуренция, инновации.*

Abstract: *This article extensively discusses the role and significance of private entrepreneurship in society. In particular, it analyzes the role of the private sector in economic development, its contribution to job creation, as well as its impact*

on expanding sources of income for the population. The article examines, with examples, the development of small business and private entrepreneurship in various sectors, as well as their importance in the formation of a market economy.

Keywords: *private entrepreneurship, small business, market economy, economic development, employment, income, competition, innovation.*

Hozirgi globallashuv va iqtisodiy integratsiya sharoitida xususiy tadbirkorlik har qanday davlat iqtisodiyotining ajralmas qismi sifatida namoyon bo‘lmoqda. Bozor iqtisodiyoti tizimi shakllangan mamlakatlarda aynan xususiy sektor iqtisodiy o‘shishning asosiy drayveri hisoblanadi. O‘zbekiston Respublikasida ham mustaqillikdan so‘ng bozor munosabatlariga o‘tish jarayonida xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishga alohida e‘tibor qaratildi. Natijada, bugungi kunda xususiy sektor nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy rivojlanishning ham muhim omiliga aylandi.

Xususiy tadbirkorlikning mohiyati shundan iboratki, u fuqarolarning o‘z tashabbusi, mulki va risklari asosida iqtisodiy faoliyat yuritishini anglatadi. Bu jarayon erkinlik, raqobat va manfaatdorlik tamoyillariga asoslanadi. Aynan shu jihatlar tadbirkorlikni iqtisodiyotning eng faol va moslashuvchan sohasi sifatida ajratib turadi.

Avvalo, xususiy tadbirkorlik iqtisodiy o‘shishni ta‘minlovchi asosiy omillardan biridir. Statistik ma‘lumotlarga ko‘ra, O‘zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning yalpi ichki mahsulotdagi ulushi so‘nggi yillarda 50–60 foiz atrofida bo‘lib kelmoqda. Bu esa xususiy sektor mamlakat iqtisodiyotining yarmidan ko‘prog‘ini shakllantirayotganini ko‘rsatadi. Ayniqsa, savdo, xizmat ko‘rsatish, qurilish va qishloq xo‘jaligi sohalarida xususiy tadbirkorlik yetakchi o‘rinni egallaydi.

Masalan, xizmat ko‘rsatish sohasida faoliyat yuritayotgan kichik biznes subyektlari aholiga turli xizmatlar ko‘rsatish orqali nafaqat daromad topadi, balki iqtisodiy faollikni oshiradi. Restoranlar, savdo do‘konlari, IT xizmatlari, logistika kompaniyalari kabi yo‘nalishlar bugungi kunda iqtisodiyotning eng tez rivojlanayotgan segmentlari hisoblanadi. Shu bilan birga, ushbu sohalarda faoliyat

yuritayotgan tadbirkorlar innovatsion yondashuvlarni joriy etib, xizmat sifatini oshirishga intilmoqda.

Xususiy tadbirkorlikning jamiyatdagi eng muhim vazifalaridan biri — bu bandlikni ta'minlashdir. Aholi sonining ortib borishi sharoitida yangi ish o'rinlarini yaratish davlat oldidagi dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Aynan kichik biznes va xususiy tadbirkorlik ushbu muammoni hal etishda muhim rol o'ynaydi. O'zbekistonda ish bilan band aholining katta qismi aynan xususiy sektorda faoliyat yuritadi. Bu esa tadbirkorlikning ijtimoiy ahamiyatini yanada oshiradi.

Misol tariqasida, kichik ishlab chiqarish korxonalarini olaylik. Bunday korxonalar kam mablag' bilan tashkil etilib, qisqa vaqt ichida mahsulot ishlab chiqarishni yo'lga qo'yishi mumkin. Natijada, ular bir vaqtning o'zida bir nechta fuqaroni ish bilan ta'minlaydi. Ayniqsa, qishloq joylarda tashkil etilgan kichik korxonalar aholi bandligini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Xususiy tadbirkorlikning yana bir muhim jihati — bu aholining daromadlarini oshirishidir. Tadbirkorlik faoliyati orqali fuqarolar o'z daromad manbalarini kengaytiradi va iqtisodiy mustaqillikka erishadi. Bu esa jamiyatda o'rta sinf shakllanishiga olib keladi. O'rta sinf esa har qanday davlatning barqaror rivojlanishida muhim rol o'ynaydi.

Chet el tajribasi shuni ko'rsatadiki, rivojlangan mamlakatlarda xususiy tadbirkorlik iqtisodiyotning asosiy tayanchi hisoblanadi. Masalan, AQShda kichik biznes subyektlari umumiy korxonalar sonining 90 foizdan ortig'ini tashkil etadi va millionlab ish o'rinlarini yaratadi. Germaniyada esa "Mittelstand" deb ataluvchi o'rta biznes subyektlari mamlakat eksportining katta qismini ta'minlaydi. Yaponiyada esa kichik va o'rta biznes innovatsiyalarni joriy etishda yetakchi o'rinni egallaydi.

O'zbekistonda ham xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Davlat tomonidan tadbirkorlarni qo'llab-quvvatlash maqsadida soliq imtiyozlari, subsidiyalar, kreditlar ajratilmoqda. Shuningdek, biznesni ro'yxatdan o'tkazish va yuritish jarayonlari soddalashtirilgan. Masalan, so'nggi yillarda "yagona darcha" tizimi joriy etilib, tadbirkorlik subyektlarini ro'yxatdan o'tkazish jarayoni ancha osonlashd "Har bir oila —

tadbirkor” dasturi ham tadbirkorlikni rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etdi. Ushbu dastur orqali aholiga imtiyozli kreditlar ajratilib, ularning o‘z biznesini boshlashiga ko‘maklashildi. Natijada, minglab oilalar daromad manbaiga ega bo‘ldi.

Xususiy tadbirkorlik innovatsiyalarni rivojlantirishda ham muhim rol o‘ynaydi. Zamonaviy iqtisodiyotda raqobatbardoshlik innovatsiyalar bilan chambarchas bog‘liq. Tadbirkorlar yangi mahsulotlar yaratish, xizmatlarni takomillashtirish va yangi texnologiyalarni joriy etish orqali bozorda ustunlikka erishishga intiladi. Masalan, IT sohasida faoliyat yuritayotgan startaplar yangi dasturiy mahsulotlar yaratib, iqtisodiyotning raqamli segmentini rivojlantirmoqda.

Shuningdek, elektron tijorat (e-commerce) sohasining rivojlanishi ham xususiy tadbirkorlik bilan bog‘liq. Onlayn savdo platformalari orqali tadbirkorlar o‘z mahsulotlarini nafaqat ichki bozorda, balki xalqaro bozorda ham sotish imkoniyatiga ega bo‘lmoqda. Bu esa eksport hajmini oshirishga xizmat qiladi.

Biroq, xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish jarayonida ayrim muammolar ham mavjud. Moliyaviy resurslarga kirish imkoniyatining cheklanganligi, bank kreditlarining yuqori foiz stavkalari, tadbirkorlarning yetarli bilim va tajribaga ega emasligi ushbu sohaning rivojlanishiga to‘sqinlik qilishi mumkin. Shuningdek, ayrim byurokratik to‘siqlar ham tadbirkorlik faoliyatiga salbiy ta‘sir ko‘rsatadi.

Shu sababli, tadbirkorlarni qo‘llab-quvvatlash, ularning bilim va ko‘nikmalarini oshirish, biznes muhitini yanada yaxshilash muhim vazifalardan biridir. Xususan, tadbirkorlar uchun treninglar, seminarlar tashkil etish, ularni zamonaviy bilimlar bilan ta‘minlash zarur.

Xususiy tadbirkorlik nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy ahamiyatga ham ega. U jamiyatda mustaqil fikrlash, tashabbuskorlik, mas‘uliyat va mehnatsevarlik kabi fazilatlarni shakllantiradi. Tadbirkorlik faoliyati bilan shug‘ullanayotgan inson doimiy ravishda rivojlanishga intiladi, yangi g‘oyalarni izlaydi va muammolarni hal etish yo‘llarini topadi.

Bundan tashqari, xususiy tadbirkorlik hududlar rivojlanishida ham muhim rol o‘ynaydi. Ayniqsa, qishloq joylarda tashkil etilgan kichik biznes subyektlari

infratuzilmani rivojlantirishga, aholi turmush darajasini oshirishga xizmat qiladi. Bu esa hududlar o'rtasidagi iqtisodiy tafovutni kamaytirishga yordam beradi.

Xulosa qilib aytganda, xususiy tadbirkorlik jamiyat taraqqiyotining ajralmas qismi hisoblanadi. U iqtisodiy o'sishni ta'minlaydi, yangi ish o'rinlari yaratadi, aholi daromadlarini oshiradi va innovatsiyalarni rivojlantiradi. Shu bois, xususiy tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash va rivojlantirish har qanday davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'lishi zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

- 1.O'zbekiston Respublikasi. "Tadbirkorlik faoliyati erkinligining kafolatlari to'g'risida"gi Qonun. – Toshkent, 2012.
- 2.O'zbekiston Respublikasi. "Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish to'g'risida"gi normativ hujjatlar to'plami. – Toshkent.
- 3.Iqtisodiyot nazariyasi. – Toshkent: "O'qituvchi", 2020.
Yo'ldoshev Q.
- 4.Kichik biznes va tadbirkorlik asoslari. – Toshkent, 2019.
- 5.O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlari (so'nggi yillar statistik to'plami).